

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ш О Д У Н А В К А.

№ 11.

У Суботу 13. Марта

1843.

СЕРБИЈА АТЛАСЪ.

Свемоћно грмне надъ хаосомъ свѣта
Гласъ творца силный: „дигни се нарави!“
Живо послушность одна робска
Све уведе у поредакъ вѣчный.

У блеску лѣпо небо разшири се,
Засну сунце свѣтлосѣу миломъ; ал'
Схурванѣмъ наглымъ грози да ће
Сады подчинѣно на землю с' срушит'.

Но гле! премудра творца узвела е
Прегрдный атласъ горе веѣъ десница,
Тврды кой велику држи, своимъ
Издъ раменомъ устави премоћнымъ.

Тко нашъ е атласъ? тко наша подпора?
Слободу држи Сербіе тко? славу
Сынова тко подиже нѣны?
Тко е и цѣлога Србства атласъ?!—

Пропастно на насъ силе нагрнуше! —
Уздара лѣпогъ! — Дичне пограбити —
Ромулу хтѣде вѣнце Неро,
Свою да навити срамну главу! —

Србъ мутный потокъ суза' проливаше;
Смотри, да народъ лети му къ паду, и
Домъ, Уставъ, крвлю куплѣн! — ал' се
Повѣрит' сила несумня своіой.

Авраме, ты си съ Вучиѣмъ имао
Толико моћи! — Богъ васъ е Сербіи
Посло, да пропасть съ нѣ одгнате,
Славу прискрблѣну сачувате!

Срболубъ.

СЛАВЕНСКИ НАРОДИ.*

Съ прилѣтбама изъ различиты' описаніа'.

Славенски народи заузимаю већій просторъ на земљи, него у исторіи, између други узрока и зато, што су были удалѣни одъ Римляна. Мы ѿ увиђамо прво на Дону, доцнѣ на Дунаву, тамо подъ Готима, овдѣ подъ Хунима и Бугарима, съ којима су Римско царство весма често узнемиривали, понавѣше као зароблѣни, помажући или служећи народи. У пркосъ нѣовымъ сѣмо тако учинѣнымъ дѣлима, никадъ нису были одважанъ, ратоборанъ и необычанъ народъ, као Нѣмци; вољели су ове напредъ пуштати, а они да населе нѣова оставлѣна мѣста и землѣ, (1) докъ наипослѣ онаѣ големый просторъ незакрылише, кои се одъ Дона до Лабе, одъ източногъ до ядранскога мора протеже. Одъ Линебурга починюћи преко Мекленбурга, Поморна, Бранденбурга, Саксонске, Лужица, Ческе, Моравске, Шлезке, Польске Русске, простиру се нѣова жилишта съ ове стране карпатски гора; (2) съ оне пакъ, гдѣ су іоштъ пріе у Влашкой и Молдавской сѣдили, разширивали су се, различитымъ случаевима подпомагани, све далъ и далъ, докъ ѿ Царъ Хераклій и у Далмацію пустію ние, гдѣ су они мало по мало Кралѣвине Славонію, Босну, Сербію, Далмацію основали. У Паноніи такођеръ ѿ много было, одъ Фриаула починюћи закрылили су они югоизточну страну

*) Изъ I. G. Herders Ideen zur Philosophie und Geschichte der Menschheit. Wien, 1830. (I. G. Хердера мысли о философіи и исторіи човечества. Вѣчь, 1830.) Часть 4. стр. 30 — 34.

Нѣмачке, тако, да се нѣнова область са Шта-
ерскомъ, Корушскомъ и Крайнскомъ заключава.
На овомъ големомъ простору землѣ у Европи и
данасъ понавѣше единый Славенскій народъ жи-
ви. Туда су се Славени населили, да землѣ, кое
су други народи оставили, задрже, нѣи као насе-
лѣнници, као пастири или земљодѣлци обдѣла-
ваю, и нѣима се користе. И тако наконъ свою
догодивши се пустошена, войне и ратова нѣно-
во мирно, марљиво пребываю землѣи пробы-
точно быяше. Они су любили польско домо-
строительство, стада и жита, јоште и гдѣкое
кућевне занате, отвораюћи свуда съ произво-
дима свое землѣи марљивости користну тр-
говину. Узъ източно море одъ Любека (Lü-
beck, иначе Србски и Буковацъ) починући по-
дигли су они были морске градове, међу кои-
ма Винета (3), на отоку Риги, была е Сла-
венскій Амстердамъ. Тако су и са Прусима,
Курима и Летима скупа и у пріятельству живи-
ли, како то езыкъ ти народа показуе. На
Днѣпру основали су Кіевъ, на Волхову Новго-
родъ, коя мѣста на скоро су постала цвѣтаю-
ће трговачке вароши, будући су црно море са
източнымъ саставляла, и производе истока (4)
сѣверной и западной Европи доносила. — У
Нѣмачкой су одправляли рударство, (5) знали
су топити и лити руде, стотовлявали су со,
ткали платно, варили медовину, садили воће,
и живили су по начину своѣе весело (6) и пѣ-
ваюћи. (7) Они су были милостиви, до разко-
ши гостолюбиви, любители польске слободе
(8), али подложни и покорни; неприятельи гра-
бежа и крађе. Но све то нѣи избавило одъ
угнѣтаваня; шта више јоште помогло е томе.
Срѣ не отимаюћи се за господство свѣта, ни-
кадъ неимаѣху ратожедногъ и наслѣдногъ вла-
доца, и радѣе су данакъ плаћали, ако само
на миру живити могаху; и за то су многи на-
роди, а особито одъ Нѣмачкога колѣна, яко
на нѣима сагрѣшили.

Већъ подъ Карломъ Великимъ почети су
ратови гнѣчена, кои су, подъ изликомъ распро-
странѣнїа вѣре христїанске, вођени едине тр-
говине ради. Срѣ витежкимъ Франкима мора-
ло е да како угодно бити, съ марљивымъ зе-
мљодѣльнымъ и тргуюћимъ народомъ као съ

робовима поступати, у мѣсто да бы се сами
томе умѣштву научили, и радили га. Што су
Франки започели, обавили су Саси; изъ свою
предѣла Славени су изстреблѣни были, или за-
роблѣни, нѣиове пакъ землѣ међу владике и
племиће раздѣлаше. Нѣнову трговину на из-
точномъ мору разорили су сѣверни Германи,
нѣиовой Винети Данци (9) су жалостанъ ко-
нацъ причинили, а остатци нѣиови у Нѣмачкой
наликъ су на оно, што су Шпаньолци одъ Пе-
руанаца починили. Е ли дакле чудо, што е
народъ овай после толико вѣкова како е под-
армлѣнъ, после лютогъ огорченїа противъ свои
христїански господара и разбойника, нѣговъ
менїи значай у лукаву, свирѣпу триню робства
обратїо се? Па и пакъ свуда, особито у зем-
ляма, гдѣ мало слободе ужива, примѣтити е на
нѣму старо нѣгово знаменѣ. Несрећанъ е за-
то овай народъ постао, што покрай любави
къ миру и домаћой марљивости воевати не
могаше, ако му храбрость у жестокой супро-
тивности оскудѣвала и нѣе. Несрећанъ, што
положай нѣговъ међу народима съ едне стра-
не быяше врло близу Нѣмаца, а съ друге ле-
ђа му свакимъ нападенїама източно Татара
отворена стояху, подъ коима е, и подъ истимъ
Монголима (10), много поднео, много претрпїо.
— Међутимъ точакъ времена окреће се не-
престано; а будући да Славенски народи на
найлѣпшемъ простору Европе обитаваю, кадъ
се овай обдѣлавао, и трговина одтудъ отво-
рила буде; и будући да иначе ни мыслити нѣе,
него да ће у Европи законодавство и полити-
ка у мѣсто ратоборногъ духа све више тиху
марљивость и мирну сvezу народа подуцират
морати, и подупретї хоће: то ћете се и вы
такo дубоко падши, нѣкадъ марљиви и срећни
народи Славенски, већъ еданпутъ изъ вашегъ ду-
гогъ, тежкогъ сна пробудити, и ваше стареблагѣ
дне мирнога прилѣжанїа и трговине на далеко
разкрилѣнимъ областима вашимъ славити. —

П Р И М Ѣ Т Ь Е.

(1) Schlöters Probe. Russ. Anal.
(Шлецерова покушенїа Руски лѣтописа).
„Славени спадаю, као што ми се непре-
стано чини, међу народе и старосѣдиоце Нѣ-

мачне. Говори се, да су Славени текъ доцнѣ у Нѣмачкой познати — дакле у ню су се населили! Ово нестои.“

(2) По Нѣмачкомъ изговору Карпатске или Кробатске, а по чисто Славенскомъ Хрватске горе.

(3) Büsching Erdbeschg. Бишинговъ земљоп. Хамбургъ 1791.) ч. 8. стр. 749. „Одъ Дамерова 460. рута къ сѣверу на източномъ мору, на едномъ маломъ отоку, јоште у старо доба, лежала е велика и славна трговачка варошь Винета. Она е по свой прилици између г. 1100. и 1200. пропала. Доцнѣ одъ времена на време виђаху се при малой води нѣне развалине: а г. 1771. двѣ Холландске лађе на ню су насѣле.“ — Aug. Wil, Tappe Gesch. Busslands (Авг. Вил. Таппе историја Руссiе:) I. ч. гл. 49. стр. 258. „Винета была е по сказываню една одъ највећи и најодличниј трговачки варошиј у Европи, гдѣ су Славени живили. На почетку 12. вѣка говори се да ю е буре одъ тврде земљ одцѣпила, и море прогутало. Микрелій, Профессоръ у Штеттину (†1658.) приповѣда: да су ю у извѣстно доба и лађари, при тихомъ времену, спрођу Дамерова, едва по милъ далеко одъ брега, сасвимъ чисто виђали, и црквене куле, куће и улице разазнати могли.“ — Anton, über die alt. Slawen, (Антонъ, о старимъ Славенима.) II. стр. 100. „Трговина Нѣмачки Славена весма е яко разпространѣна была. Помыслимо само на варошь Винету. Овдѣ се е скупляла роба са свию страна свѣта.“

(4) Schafarik über die Abkunft der Slawen (Шафарикъ о пореклу Славена) Будимъ 1828. стр. 32. „У Грка јоште одъ незнањ времена приповѣда се, да ћирибаръ съ истока долази изъ земљ Венда (Славена). Ово нити е измышљно, много мањ безъ темеля; будући се слаже съ именовъ и сѣдиштама Венда на източномъ мору, ков позднѣи Грци запамтили нису, како изъ Херодота видимо, ерѣ ѿмъ е трговина была пала, а запрему приморја Бетери су ѿмъ изъ руку отели, те тако е свака свеза са Грцима прекинула се. Доцнѣи списатели, по географѣйской таме слѣпо блудѣћи, пронађоше да се то сказиванѣ тиче Венета (Венециана, Млечана) на адријанскомъ мору; дру-

ги пакъ себи противословећи држаху Венете за саме прекупце. Къ овоме безъ сумњ су зато заблудили, што на приморю, одъ куда е се ћирибаръ доносио, нису више нашли Венете, него Естере. Али кадъ размыслимо, да робу и производе по правилу ненаименую прекупци, него исти производители; то ћемо допустити, да стари ћирибаръ нису съ адријанскога, него съ балтѣйскогъ мора доносили, у кои се е онъ за цѣло и налазио.“

(5) Gottlieb Hense, Gesch. des Fränk. Kreises. (Боголюбъ Хензе, историја Франкскогъ края) стр. 96. „Рано су Славени рудокопни се предали. Богате Унгарске руде они су нашли, на скоро су се и Ческе подигле, а наше стародавне красно цвѣтајуће рудокопни одъ нѣи сигурно произходе. Ерѣ су Славени први были, кои су се у рударству особито одликовали; и у истомъ и данасъ се јоштѣ много Славенски рѣчѣй задржало, као: Флецъ, Куксъ, Кисъ, Киприхтъ, Шахтъ, Шваденъ, Кобалдъ, Сайфѣнъ, Шпатъ, Штолленъ, Майтеръ и т. д.“

(6) Anton, über die Slawen (Антонъ, о Славенима) I. 33. „Срце Славена къ весело е створено. Сви су едначе нарави. Тако е Русъ весео и радостанъ, тако е Далматинацъ и свакиј Србинъ живѣ, тако кличе и најпростѣи Полякъ — Србинъ у Лужицама весели се, и мѣо му е животъ, макаръ да свакиј своимъ не Србскимъ господарима робски служити, и често одъ свои господичиња много трпѣти мора. Народна пѣсма носи на себи савъ нѣговъ значай: „Ивко, моя мила, буди весела, ако и ниси ни зрица посѣњла.“

(7) Bohrer, slaw. Bew. Oest. (Бореръ, Славенски жители Аустрије:) II. 7. 17. 28. „Већа часть Славенскога народа има очевидно велику способностъ къ пѣваню. Народне пѣсме Славонаца и Хрвата често су тако узвышеногъ хода, да помыслити морамо, да смо постављени у времена Барда, одъ кои су намъ пѣске Оссіанове пѣсме на сређу спасене. — И у Бечу пѣва народъ, али понајвише пѣсме изъ опера са Шиканедријскогъ или Маринелскогъ позоришта. Но у Лавову чују се међу простымъ народомъ заиста народне пѣсме. Пѣвникъ (Dichter?) и спѣваоцъ (Komponist?) естѣ

истый простъ народъ.“ — I. Grimm, serb.

Славян. (I. Гримма Србска граматика) стр. 14.

20. „Сва Славенска племена као да су одъ нарави пѣсничтвомъ одарена, къ пѣваню и играню расположена. Пѣсме се њинове одликую тихимъ, дубокимъ осѣнанѣмъ. Женске пѣсме представляю лиричну поезію, како се јоште тако јасно и срчано ни у едногъ одъ новій народа излила ние. Шта е епійско народно гѣсничтво, како се ствара и развіа, какоу има наравну, застыђуюћу силу изобрѣтенія, коя се ни којомъ хитриниомъ постићи неможе, моћићемо научити изъ мужки и јуначки пѣсама Србала, кои' садржай заузима причите, сказке и новію историю, а и споменика' дальнѣи народа' прикошњава се.“

(8) Linhard, Gesch. v. Krain II. 211. (Линхардъ, исторія Краинске) „Славенскій народъ осѣнао е свою цѣну, и по томъ осѣнаню е и дѣлао. Онъ е любіо свою слободу, и заштићавао одъ угнѣтаваня съ безнадежношћу, којою примѣра нема. Славени су врло кротки и понизни были. Али осѣнанѣ собствене цѣне, любавъ къ слободи живи јоштъ у њима, јоштъ се одкрива у любви къ угнѣтеной домовни.“

(9) Lützow, Gesch. v. Meckl. (Лицовъ, исторія Мекленбурга) стр. 135. „Богата Винета или Юлинъ у Поморанской земљи Венда' нашла е свою пропасть у ярости Данаца. — Joh. Dom. Fiorillo, kleine Schriften aristischen Inhalts. Götting. (Јов. Дом. Фиорилла мала списанія аристичногъ садржая. Геттингъ.) 1806. стр. 301. „У Винети было е главно сѣдиште Славенске образованости. Жители ове вароши, кои суне само уприморя Енглезка и Французка, него и у исту Грчку долазили, толико су си богатство набавили, да су ѣмъ и најпростіе справе одъ сребра и злата быле. Капіе одъ ове вароши быле су позлаћеномъ мѣдомъ обложено, и разпростираваху сѣйный блѣштъ, па ипакъ ѣ е са неизбрѣнимъ драгоценостима Данскій Краль Хенрихъ год. 830. разоріо.“

(10) Kopitar, Gramm. Vorede (Копитарова граматика, предговоръ.) XVII. „Права несрећа за Славенскій народъ, и њиновъ лѣпный языкъ, была е, и естъ, што су ове миролюбиве

земљодѣлце, кои у увѣреню свое невиности заборавише на ратне случае помислити, съ юга Мађари и Турци, са запада Нѣмци, а съ истока Монголи, истина не у едно време, али съ еднакимъ послѣдицама, подярмили были.

ФРИДРИХЪ ВЕЛИКІЙ И БУРМУТИЦА.

Енглезъ Т. Камбелль издао е у четири части дѣло о „Фридриху Великомъ, његовомъ двору и времену.“ Овдѣ између многи остальы познаты приповѣдака нашао самъ и слѣдуюћу, коя е мени баремъ нова была: Кадъ е сестра Кралѣва, Херцогиня Брауншвайжка, у Берлину была, Фридрихъ Великій поклони е данпутъ грофу Шверину бурмутицу, на којој е магарацъ насликованъ быо. Грофъ опрости се съ Кралѣмъ, па одма по слуги своје пошлѣ бурмутицу живописцу, да магарца съ њѣ скине и Кралѣвъ образъ насликуе. После њѣколико дана при ручку грофъ навлашъ, као да ние хтѣо, остави бурмутицу на столу, и Краль, хтѣвши да се Херцогиня за инатъ грофу насмѣе, приповѣди, како му е бурмутицу поклоніо. Херцогиня зажели ю видити. Даду јој, и чимъ ю погледа, окрене се Кралю, говорећи: „Башъ истый! заиста, братацъ, ово е најлѣпша твоя слика, кою самъ досадъ видила.“ Краль се наравно смути; и држао е да се съ њиме дебела шала збіа. Херцогиня даде бурмутицу своје комши; ова е на тай начинъ обиншла савъ столъ, и сви присутствующи исто потврђиваху, да никадъ истовѣтнѣи образъ Кралѣвъ видели нису. Онъ незнаше шта да суди, докъ бурмутица најпосле и до њѣга дошла, и онъ видіо ние, какавъ му е пркосъ Шверинъ учиніо. И самъ е изъ срца се смѣао.

ОБЗИРЪ НА ПРОШЛОСТЬ.

13. Марта 1516. умро е у Будиму Владиславъ, Краль Унгарскій. Предъ смртъ своју поставіо е кардинала Тому Бакача, грофа Ђорђа Бранденбурга и барона Јована Борнемиссу за тугоре свогъ десетолѣтногъ сына Людевита, подъ надзыраніемъ Аустрійскогъ Цара Максимилиана, и Польскога Краля Жигмунда.

(Об. Т. Н.)